

Shocketik porrotera 20 urte ondoren

Naomi Kleinek *The Shock Doctrine* liburuan azaltzen zuen hondamendietatik eta kontingentzietatik sortutako shock psikologikoen erabilpena ezinbestekoa izan zela jendeak nahi ez dituen politika neoliberalak hedatzeko; izan tsunamiak, urakanak edo gerrak, haiek eragindako hondamendia eta nahasmena baliatu ziren erreforma ekonomiko basatiak egiteko. Nazioarteko politikan ere gauzek antzera funtzionatzen dute. 2001eko irailaren 11ko atentatuek sortu zuten shocka aitzakia bilakatu ziren AEBetako belatz inperialistek aspalditik zuten plana gauzatzeko.

Sobietar Batasuna erori ostean AEBek hegemonia handia zuten munduan eta horri esker beren eragina zabaldu eta handitzen zuten, merkatu berriak irekiz eta bere armada planeta osoan barreiatuz. Mendebaldeko herrialdeentzat globalizazioaren eta neoliberalismoaren urte zoriontsuak izan ziren, garapen bidean zeuden herrialdeentzat infernua.

Halere, AEBen hegemonia ez zen absolutua. Mendebaldeak eskualde eta herrialde batzuetako merkatuetan eta lehengaien ustiaketan sarbide zaila zuen. Alde batetik, lehiakide gogorrak zituelako –hamarkadetakoko hegemonia alternatiboen ondarea– eta, bestaldekik, herrialde batzuetan politika soberanistak mantentzen zirelako. Errealitate hori aldatzeko Washingtongo belatzeek bazekiten denbora mugatua zutela. Paul Wolfowitzek, politika militarerako AEBetako Defentsa idazkariordeak, 1991n Wesley Clark jeneralari esan zion hurrengo superpotentzia agertu aurretik, bost-hamar urte baino ez zituztela beraien esanetara ez zeuden erregimenak deuseztatzeko.

Arazoa zen 1990eko hamarkadan AEBek 1945ean erditu eta ia mende erdiz hazi zuten nazioarteko ordena zegoela indarrean. Horrek, *neoconen* ikuspegitik, alkondara hertsagarri bezala funtzionatzen zuen AEBentzat; herrialdeak gaitasun militar erraldoia zuen bere hegemonia zabaltzeko prozesua azkartzeko, baina nazioarteko legediek mantsotu egiten zuten abiadura. Washingtonen sentsibilitate politiko gehienek garbi zuten alkondara hori hautsi egin behar zela, epeak ziren eztabaidagai. Azkar egiteak nazioarteko legediaren kontrako bortxaren erabilera masiboa eskatzen zuen eta horrek AEBen nazioarteko prestigioa higatu eta etxeko iritzi publikoaren eta zenbait aliaturen babesba oztopa zezakeen.

Etxe Zuriak erritmo mantsoan jarraitzea beste biderik ez zuen izan, nahiz eta abiadura azkartu nahi zuten *neoconen* agenda partekatu. Bill Clintonen bultzadaz, NATOk zabalkunde handiena izan zuen. Erakundearen helburuak aldatu zituzten eta defentsarako aliantza izatek erasorako tresna ere bilakatu zuten. Aldaketa hori egin aurretik, 1995ean Bosnia-Herzegovinako gerran bere araudiak ahalbidetzen ez zuen eskuhartze militarra burutu zuen lehenengo eta ondoren, 1999an, Aliantza Atlantikoak erasorako doktrina berria erabili zuen

Jugoslavia bonbardatzeko nazioarteko legedia hautsiz. XXI. mendeko inperialismoaren aurpegi berria zen, orain gerrak eskuhartze humanitarioak dira, “demokrazia eta giza eskubideak” babestu eta zabaltzeko (sic), garai batean “kristautasuna eta modernizazioa” hedatzeko zirenen moduan.

Jugoslaviakoa eskuhartzea mugatua izan zen formatan eta denboran, hori onargarria izan zitekeen Mendebaldeko iritzi publikoarentzat marko komunikatibo egokia eraikita, etsaiak deabrutuz eta gerra deklaraziorik egin gabe. Baina prest ote zegoen iritzi publikoa gerra egoera iraunkor baterako? Operazio militar eta inbasio masiboetarako? Nekez, World Trade Center-aren kontrako atentaturik izan ez balitz. Atentatuen shocka baliatuta, belatzeek azkenean aurkitu zuten aukera paregabea. 2001ean Washingtonek terrorismoaren kontrako gerra deklaratu zuen eta orduan Clark jeneralari esan zioten bost urteren buruan mendeen hartu behar zituztela ondorengo zazpi herrialdeak: Afganistan, Irak, Somalia, Sudan, Libano, Siria eta Iran.

Ez ziren bost urte izan eta ez dira soilik zazpi herrialde izan. Besteak beste, Pakistanek eta Yemenek ere AEBetako armadaren operazioak sufritu dituzte. Hasierako zerrendatik libratu den baka-

rra Iran da, nahiz eta zeharka eraso militar ugari jaso dituen Sirian eta Iraken, praktikan ia gerra egoeran utzita, blokeo eta zigor ekonomiko bortitzen eraginez.

Azken hogeitau urteetan AEBek ez dute bakarrik mailu militarra erabili, mailu ekonomikoari ere indartsu eragin diote. Gogoratu behar da nazioarteko zigorrak jartzeko eskuduntza duen erakunde bakarra NBE dela eta beraz, Washingtonek hainbeste maite duen aldebakarreko zigorren politikak nazioarteko legedia hausten du. Halere, zigorturiko herrialdeen zerrenda luzea da oso.

Eraso ekonomikoek eta militarrek helburu bera dute: Washingtonek etsai izendatu dituen erregimenetan aldaketa sustatzea. Beste kasu batzuetan, erregimena aldatu nahi ez baina gobernu gustuko ez duenean, estrategia bigunagoak bideratu ditu hedabideen, fundazioen, GKE-en eta, oro har, gizarte zibilarren kooptazio eta erabilpenaren bitartez estatu kolpe bigunak emateko.

Sobietarren espazio ohian aliatuak zituen Washingtonek kontrol handiagoa izateko, eta han Moskuk zuen eragin txikia erabat desagerrarazteko Koloretako iraultzen estrategia kolpista jarri zuen martxan. Ondoren, tresna hau Latinoamerikan ere erabili du, egokituta, izan ere, gizarte zibilarren erabiltzeaz gain, aliatu asko zuen Washingtonek hain-

bat herrialdetako botere aparatuetan. Horien bitartez bideratu ditu gobernu suberanisten kontrako gerra judiziala (*lawfare*) eta estatu kolpeak.

Koloretako iraultzen estrategia Iparaldeko Afrikara eta Ekialde Hurbilera esportatu zen *Udaberri arabiarren* bitartez. Arrakasta, baina, mugatua izan zen estatu kolpe leunek Mendebaldeko aliatuak diren erregimenetan funtzionatzen dutelako soilik. Halere, oso erabilgarriak izan ziren Washingtonek eraso egin eta aldarazi nahi zituen erregimenak eze-gonkortu, oposizioak armatu eta zuzeneko edo zeharkako gerra egiteko, eskuhartze humanitarioen aitzakia pean.

Congressional Research Service-k eman dituen datuen arabera, 1775etik gaur egun arte 246 urteetatik 225 urtetan egin du operazio militarren bat AEBeko armadak; soilik 21 urtetan ez dute eskuhartze militarrik egin. Ofizialki gerran egotea beste gauza bat da ordea, XX. mendetik AEBek sei gerra-deklazio egin ditu: I eta II Mundu Gerrak, Korea, Vietnam, 1990eko Golkoko Gerra eta 2001etik terrorismoaren kontrako gerra iraunkorra. Vietnamgo salbuespena alde batera utzia, gainontzeko gerretan partaidetza laburra izan zen. Berritasuna 2001ean etorri zen, AEBek ofizialki gerran 20 urte daramatzate jarraian eta epe horretan agertu duen portaera harroputza izan da beren herriarrekiko eta munduarekiko.

Edward Snowden-ek eta Wikileaks-ek filtraturiko dokumentuei esker eza-gutu dugu *terrorismoaren kontrako gerran* AEBetako armadak burutu dituen krimenetako batzuen xehetasunak eta, halaber, jakin dugu AEBek mundu guztia zelatatzen duela, estatubatuarrak eta bere aliatuak barne.

Etxean AEBek lasaitasun osoz esku-bide zibilen etendura eta murrizketak onartzen bazituzten, atzerrian erakunde kriminalaren jokabidea zuen: pertsonak bahitu, legez kanpoko hegaldietan sartu eta munduan zehar sakabanatutako CIAren atxiloteta-gune klandestinoetan sarraraziz. Gune horiek "Guantanamo" txikien sare bat osatzen zuten, non bahituek AEBetako ordenamendu juridikoaren eta nazioarteko itunen babesik eta bermerik gabe, besteak beste, torturatuak izan zitezkeen. Lehenengo zentroa AEBek Kuban duten Guantanamo base militarren ireki zuten 2002an eta egun irekita dago oraindik.

Atxiloteta ilegalak egon diren moduan, erailketa ilegalak ere bai. Mun-

duko potentziek noizbehinka ezkutuko operazioak egiten dituzte beraien mugeetatik kanpo etsaiak atxilotzeko edo hiltzeko, baina operazio horiek legez kanpokoak direnez, herrialdeek sekretupean mantendu eta beraien ardura ukatu egin dute. Azken hoge urteetan berriz, Washingtonek tradizioa hautsi du beste herrialde batzuetan legez kanpo burutzen dituen exekuzioetako batzuk lau haizeetara aireratuz harrotasunez. Horren adibide dira Osama Bin Landen erailketa Pakistanen edo Qasem Soleimani jeneralarena Iraken.

Baina hainbeste bonba, odol, hildako eta tortura zertarako balio izan dute? Ez da izan giza eskubideen eta demokraziaren defentsagatik, ezta AEBen hegemonia indartzeko ere. Kontrara, bi hamarkada hauetan industria militarra asko aberastu den bitartean, segurtasun eta armada pribatuen enpresek diru publikoarekin negozio handia egin dute, AEB ahulduz joan dira etengabe.

Historiako hegemonia aldaketetan azken 500 urteko trantsiziorik garrantzitsuenaren aurrean gaude

---

Estatu Batuentzat eta NATOrentzat zaila zen imajinatzea umiliazio handiago eta sinbolikoagorik Afganistango erabateko porrota baino; Vietnamgo irudiak errepikatuz, enbaxadatik ihes eginez helikopteroan modu baldar, koldar eta desordenatuan. Hori gutxi baltz, gainera, hilabete lehenago AEBetako presidenteak prentsaurreko batean iragarri zuen 2021eko irailaren 11rako aterako zituztela tropa guztiak Afganistandik. Horrez gain, behin eta berriro errepikatu zuen ez zela gertatuko gertatu dena. Azkenean, ezin eutsirik edo, aurtengo abuztuaren erdialdean AEBetako armada korrika eta presaka atera zen, albotz kalteez arduratu gabe eta NATOko bere

aliatuekin erabakia partekatu eta koordinatu gabe; ondorioen kudeaketa zaila laguntzako opari bilakatuta, nagusiki Europar Batasuneko herrialdeentzat.

Inperioa gure begien aurrean poliki, baina ari da jausten. Ez arlo militarren soilik, ekonomikoan ere bai. XXI. mende hasieran munduko herrialdeen hiru laurden baino gehiagok AEB zuten lehen merkataritza bazkidea. Hoge urte eta gero panorama oso bestelakoa da. Herrialdeen hiru laurden baino gehiagoren lehen merkataritza bazkidea Txina da eta munduko BPGari begiratzen badiogu bigarrena, baina eros-ahalmena kontuan hartuta Txina lehenengoa da jada.

Historiako hegemonia aldaketetan duela 500 urteko trantsiziorik garrantzitsuenaren aurrean gaude. Hegemonia berria ez da izango Mendebaldeko herrialde liberal bat. Sozialismoa eraikitzeko borondatea duen Asiako kultur-zibilizazio bat da Txina, nahiz eta bitartean merkatuak eta globalizazioa laguntzeko prest agertzen den etengabe. Hori bai, herrialde askorekin duen harremana ez da bortxa, gerra eta inposizioaren bidez bideratzen, baizik eta interes komunak bilatuz, akordioak sustatuz eta merkataritza eta garapen ekonomikoa bultzatuz. Beraz, kapitalismoa eta globalizazio ez dira hil, oso bizirik daude, kontua da ez direla pilotatzen ari Washingtonen eta Bruselan, baizik eta Beijingen. Adibiderik garbiena da Txinak bultzatzen duen Zeta bide berria, *Belt and Road Initiative*, munduko merkataritza bultzatzeko ekimen handiena.

Hegemonia trantsizioa noiz bukatuko den jakitea zaila da, baina argi dago bizi dugun COVID-19aren pandemia egotzarak azkartu egingo duela prozesua. Historian izan dugun lehenengo gertakari globala bizitzen ari gara, inoiz ez da izan tamainako gertakaririk mundu guztiari eragiten diona. Gerra handiek influentzia handia izan bazuten ere herrialde askotako egunerokotasunean ez zuten eraginik izan. Orain aldez, COVID-19ak ez du apenas utzi munduko bazter bat bera ere pandemiaren eragina pairatu gabe. Bizi dugun shocka sekulakoa da eta Branko Milanovic ekonomialariak azaldu duen bezala, aldaketa politikoak ekarriko ditu. 2008ko finantza krisiak ez zituen aldaketak eragin bi urte pasa arte, bada, berdina gerta daiteke COVID-19arekin eta oraingoan, aldaketek inpaktu berezia izan dezakete nazioarteko politikan. ●